

VERSLAG

Datum: 5 december 2019

Van-tot: 13 – 16u30

Verslaggever: Jo Vicca

Aanwezig: Bram Bombeek, Marc De Boey, Arne Vastershaeghe, Wim en Henriette Van Roessel, Joss Van Reeth, Nils Mouton, Elise Vanbroeckoven, Pieter Kerckaert, Lieven Devreese, Ine Craenhals, Hans Dereepere, Maarten Cerpentier, Jan Valckx, Sandro Wens, Stan en stagiair, Jeroen Watté, Marion Liberloo, Jo Bijttebier, Louis Tessier, Isabelle Van Impe en Jo Vicca

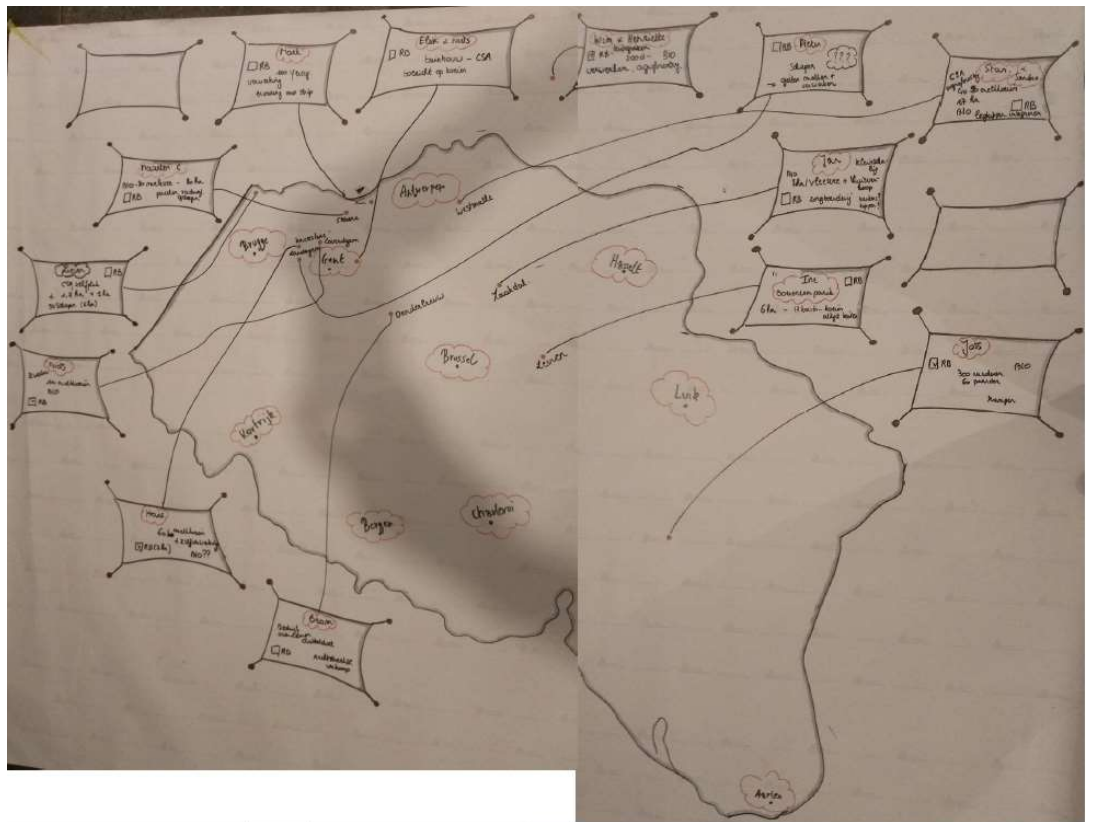
Eerste overlegmoment – roterend begrazen

13u-14u

- Welkomstwoordje (Jeroen en Jo V): doelstellingen project en proces kaderen
- Kennismaking landbouwers + verwachtingen delen van de dag en van het traject:
 - ✓ zich per 2 aan elkaar voorstellen (huidige bedrijfstoestand en ambities) + verwachtingen van de dag en van het traject

VERSLAG

- ✓ Terugkoppeling in grote groep. Elk duo stelt zijn collega voor en plaatst hem/haar op de kaart.

14u-14u30: Roterend begrazen: Kijk vanuit de praktijk (Joss Van Reeth) versus kijk vanuit de wetenschap (Jo V).

- ✓ Jo V. : powerpoint presentatie in bijlage bij het verslag
- ✓ Joss Van Reeth
- **Wat is voor jou roterend begrazen, maw definieer het?**
Alles beneden de 4 dagen, indien langer wordt begrast = 2^e beet: dit is niet goed voor het gras en de vlinderbloemigen.
- **Wat is je motivatie/inspiratie?**
Biodiversiteit. Ook: wanneer te lang wordt begrast = minder melkproductie
- **Randvoorwaarden:**
 - Voldoende grond
 - Aaneengesloten
 - Mobiele waterputten
 - Geen kosten, bv aankoop machines

VERSLAG

- **Problemen:**

Vertrapping is een moeilijk punt,
Ook moet de bodem rijker gemaakt worden, kijk niet enkel naar het gras

- **Hoe lang pas je het al toe?**

Sinds hij een aaneengesloten land heeft + mobiele drinkbakken.
Volgens hem zijn water (voorziening) en verspreide percelen (waarbij dieren moeten worden opgeladen) de grootste struikelblokken voor boeren om ermee te beginnen.

- **Wat zijn de belangrijkste uitdagingen / opportuniteiten van roterend begrazen?**

Wekelijks probeer ik op alle percelen de droge stof na te gaan.
Tijdens het seizoen moet je bepaalde beslissingen nemen = hij ziet het als een spel, en zo moet je het ook zien: als een spel. Zijn beslissingen neemt hij instinctief. (adaptief management)

- **Wat zijn daarbij de gevaren?**

Te kort begrazen
Te traag doorgaan (roteren: dieren van het ene naar het andere perceel verplaatsen)
Het perceel moet aangepast worden aan de kudde én het seizoen

- **Wat zijn de voordelen voor de dieren?**

Ontwormen moet bijna niet meer, enkel nog bij de vaarzen (een 40-tal)
Hij denkt dat dit komt doordat er minder besmetting plaats heeft en de dieren een hogere resistentie hebben. Met betrekking tot de vaarzen zegt hij dat ze te traag vooruit gegaan zijn, en daardoor zichzelf besmet hebben.

- **Welke rassen heb je?**

Salers – Simmentaler – Limousin, sinds een 20-tal jaren
En Angus vaarzen.
Het zijn kruisingen, ze zijn wel wilder.

- **Wat zou je willen veranderen?**

Niet onmiddellijk een antwoord, Joss ziet het als een spel, en hij wilt dat spel voortzetten

- **Hoe denk je dat het verhaal aan de consument kan overgebracht worden?**

Joss wijst op een probleem waarmee hij wordt geconfronteerd, namelijk dat "grasvlees" moeilijk het ganse jaar (goed) kan worden verkocht. Hij slacht bv in het najaar omdat de runderen dan tijdens het graasseizoen voldoende vetreserves hebben kunnen aanleggen wat belangrijk is voor smaak en kwaliteit. De rest van het jaar levert hij geen vlees. Zijn kanalen zijn: eigen verkoopkanalen en Bioplanet.

VERSLAG

- **Vraag van het publiek: over de recuperatietijd van het gras:**

Deze is 18-19 dagen in het voorjaar, meestal minder dan 3 weken, maar dit hangt ook af van het seizoen. Hij houdt ook hierover geen gegevens bij, hij beslist intuïtief. In het voorjaar gaat het zo snel, dat snel moet worden aangepast.

- **Vraag van het publiek: Is je weide anders na het overschakelen naar roterend begrazen?**

Absoluut, zegt hij. De diversiteit in de vegetatie is absoluut toegenomen. Hij heeft luzerne mee ingezaaid, en deze heeft voorsprong bij droogte (gras heeft dan wel voorsprong bij vocht). Ook chicorei is geschikt, maar enkel voor begrazing, niet voor maaien. Chicorei moet ook snel begraasd worden, want het mag niet doorgroeien in een harde stengel. Chicorei bevat ook stoffen die wormen bestrijden. Smalle weegbree is nog een andere optie.

- **Vraag van het publiek: hoe beoordeel je de recuperatietijd van het gras?**

Niet voor 3 weken, maar het kan sneller gaan. Het gras moet in de 3-blad fase zitten. En zo min mogelijk maaien.

Heel vroeg en heel laat in het seizoen: is er gevaar (opletten) voor vertrapping/verdichting van de bodem.

In het voorjaar moet minstens alles 1x begraasd worden, dan een 2^e snede.

Naast het gras ook elk jaar een paar hectare mengteelten met rogge, triticale, spelt, wikke en erwten. Hij ploegt ook minder en minder: hierover zegt hij dat het de draagkracht op lange termijn ten goede komt + hiermee wordt de kost van machines vermeden. Zijn beste weides zijn de oude weides die hij verbeterde. Soms scheurt hij (recente) weides, omdat hij vertrapping zag, oude weides heeft hij vroeger ook gescheurd, maar daar heeft hij nu spijt van.

- **Hoe gaat het afmesten op de weide?**

Hij verdeelt de dieren in groepen van een 20-tal stieren (die mekaar kennen = minder gevechten)

Op weides van 30 are dagelijks

Afmesten, vindt Joss in deze situatie niet het juiste woord, want je krijgt niet dezelfde vetbedekking als met graan.

Probleem is dat de commerciële aankopers toch die afmesting met granen willen. Hij houdt stieren en geen ossen, omwille van hun veel grotere groei-kracht. Een os moet mogelijk ook een 2^e winter gehouden worden = veel grotere kost (voeder).

14u30-14u45: pauze

14u45-15u45 Gespreksronde in 3 groepjes met 3 vragen als rode draad:

- **Wat onthou ik en waarom?**

VERSLAG

- Wortelgroei/C-opbouw en relatie met op- en afhaken van koeien
 - Impact van droogte: diepe wortels echt van belang (type grond speelt minder belang bij lange droogtes)
 - 3-bladstadium: belang
 - Definitie roterend begrazen (3-4 dagen)
 - Toename aan diversiteit in vegetatie □ belang tegen droogte
 - Spijt dat ik historisch grasland gescheurd heb
 - Verstoren (door scheuren, ploegen, vertrappelen) van bodem minimaliseren
 - Doodsproeien vermijden – werken met salade buffet of divers mengsel dat zichzelf moet herinzaaien
 - Luzerne: 2 á 3 soorten doorzaaien
 - Dieren ‘leren’ begrazen: mengen onder krachtvoeder
 - Jersey vaarzen eten alles
 - ‘NATUUR = CHAOS’ □ af en toe schok, impuls geven aan gras
 - Te vroeg begrazen is aanspraak maken op de wortel
 - Naar buiten kunnen komen als boer en kunnen vertellen dat koeien niet enkel bevuilend zijn
- **Wat kan je toevoegen uit eigen ervaring?**
 - Kijken naar de koeien, geven aan wat ze graag willen (gevarieerd grasland)
 - Aan bomen knabbelen?
 - Schapen eten graag chicorei/melkdistel
 - Koeien hebben minder DS nodig van divers grasland dan van 1 soort
 - Veel discipline en tijd nodig om draden te verzetten
 - Discipline: ‘verslaving’
 - Planning: percelen op voorhand maken
 - Automatische poortjes
 - Water:
 - weidepomp □ put
 - gierton verplaatsbaar – water van eigen bron
 - Schaduw: slimme koeien? Welzijn □ op andere weide? Voldoende water nodig
 - Klavermoeheid: scheuren □ oplossen via roteren begrazen
 - N te hoog
 - Zandgrond
 - Zaad via
 - Mest
 - Op rug koeien wrijven
 - Gras kan lang de winter in als het niet te hard vriest
 - Gezinskudde van runderen kan je niet scheiden – ganse kudde moet gelijktijdig op 1 perceel

VERSLAG

- Produceren op natuurgebied – kennis aanwezig bij ‘Keizersrande-Deventer’ en ‘Hoeve het Bolhuis – Diest’
- In Australië wordt browsen toegepast bij runderen als manier om droogte te compenseren
- Geen gebruik maken van externe inputs – autonomie van de boer!
- Bij stripgrazen: de draad wordt verzet als na het grazen nog 50% van de dieren blijft rechtstaan ipv te gaan liggen om te herkauwen – dit is een teken dat ze niet verzadigd zijn en een nieuw stuk gras nodig hebben.
- Bij te korte begrazing zie je dat het gras achteraf minder goed groeit.

- **Welke vragen heb je nog? Nood aan expertise?**

PRAKTISCH

- Arbeidsintensief? Hoeveel tijd bespaar je, hoeveel extra?
- Combinatie met melkvee: getuigenis?
- Praktische inrichting: omheining, water, toegang tot schuilmogelijkheden (wetgeving?): mobiel schuilhok, parasol, ...
- Ervaring met ‘Bale grazing’???
- Schapen: andere manier van grazen: wat betekent dit voor roterend begrazen
- Ervaringskennis bij de oudere generatie
- Wat werkt wel, wat werkt niet?
- Pure graze?
- Bedrijfsbezoek – Dany Dubois?
- C-sink: potentieel tov conventionele landbouw
 - Roterend begrazen: wetenschappelijk onderbouwd?
Cijfers voor onze regio nodig
Agronatuurbeheer
 - Hoeveel marge voor verbetering is er?
- Bodemanalyse: bodemstalen koppelen aan grondsoort en beheer
- Kwaliteit grasvlees + grasmelk? Tov gangbaar
- Kostenefficiënter? Meerwaarde LCA?
- Regionale kennis / onderbouwing: eigen context
- Wat doe je als grasmat uitgeput is na jarenlang verkeerd management? Herzaaien? Ploegen? Roterend begrazen?
- Wat doe je bij droogte?
- Hoe laten we de percelen best de winter ingaan?
- Wat doe je met onkruid? Zuring, distel, jacobskruiskruid, ...?
- Hoe pas je roterend begrazen toe op verre percelen?

VERSLAG

- Hoe kan je roterend begrazen inzetten in natuurgebied? Kunnen we hierdoor plekken in een bos open houden door plaatselijk een hogere bezetting? Hoe doe je dit?
- Hoe combineer je natuurbeheer met productie?
- Combinatie roterend begrazen en agro-forestry?
- Vlinderbloemigen:
 - Hoe snel komt N vrij uit knobbeltje? Kan je dit beïnvloeden?
 - Hoe zorg je ervoor dat je op langer termijn klaver houdt?

THEORETISCH

- Relatie bodem – plant - opbrengst
- Bodemtype: effecten op C-opslag, grasgroei, opbrengst
- %C in natuurlijke graslanden (waar van nature roterend begrazen voorkomt)
- Recuperatietijd: handvaten om concreet mee aan de slag te gaan (grasplan)
- Wordt het graasgedrag van de koe beïnvloed door het begrazingssysteem: roterend versus continu begrazen?

15u45-16u00: Terugkoppeling in de hele groep en afsluiten door Jeroen en Jo V.

Waarom zou je roterend begrazen toepassen?

- Uit idealisme
- Om dichterbij de natuur te staan
- Om een hogere opbrengst te kunnen realiseren bij droogte
- Om een hogere biodiversiteit te creëren
- Om de runderen de mogelijkheid te bieden een natuurlijker gedrag te kunnen vertonen
- Omwille van een hogere C-opbouw in de bodem
- Gezond gras: gezonde dieren
- Kostenefficiënter? Minder krachtvoeder, meer ton DS/ha
- Biodiversiteit
- Gezondere bodem – humusopbouw
- Ik ga het toepassen omwille van droogteresistentie, C-opbouw een mogelijk hogere bezettingsdruk en lagere parasietendruk.
- Om steeds vers gras te kunnen geven aan de runderen is roterend begrazen belangrijk.